

(Leerhuis Spiritualiteit. No. 46.)
**“ER IS VANDAAG WEER VEEL MEER DAN ER IS”.
MYSTIEK OP STRAATNIVEAU.**

(Mystiek < muoo (Grieks)= zwijgen; geen woorden hebben voor.....)

*“Er is vandaag weer veel meer dan er is,
maar wat het is, ik kan het je niet zeggen,
er is geen uitleg voor, niets dan dit inzicht
in een temeer,
een oeroud veel te veel.
Zie ik het niet, ik zie het als tekort.
En houdt het op, ik voel het als gemis.
Meer weet ik niet, meer kan ik je niet zeggen.
En die het weten, die vertrouw ik niet”.*
(Richard Schuagt.)

1) Het geheim der dingen.

A) Werkelijkheid voorbij alle namen.

“Volgens Latour (moderne Franse filosoof) kijken ook de rationeelste wetenschappers altijd door wat Nederlanders een ‘denkraam’ noemen. In het moderne denkraam dat we danken aan Descartes en Francis Bacon, zien we natuur als een materie zonder rechten: die kun je rustig op de pijnbank leggen - een methode die ons veel nuttigs heeft opgeleverd. Maar als Gaia terug begint te slaan, is een andere benadering misschien handiger. Heeft de aarde zelf iets te zeggen? Heeft ze het recht om mee te praten? Wordt het geen tijd te onderhandelen?”

(Website dagblad: “Trouw”, afd. “Samenleving”, 3 dec. 2017.

Leonie Breebaart:”Heeft de aarde recht om mee te praten over de milieuverandering?”.)

We zien de werkelijkheid door een denkraam. We kunnen niet anders, want onze gehele opvoeding leerde ons dit denkraam en zonder dit denkraam zouden we niets zien. *“Nee, Leo, dat is geen hondje, maar een poes. En dat zijn eendjes en geen zwaluwen. Dat is een boom en dat noemen we een struik”. Enz.*

Aangeleerde woorden, begrippen, definities, zijn de sponningen van ons denkraam. Maar dan maken wij een interessante gevolgtrekking: Zoals de begrippen van ons denkraam zijn, zo **IS** de werkelijkheid. Toch kijkt een zwaluw niet geamuseerd om als ik zeg: “He, daar vliegt een olifant”. Het zal die zwaluw worst wezen, hoe ik hem noem. Hij is wat hij is. Wat is hij dan? Wat is dat: “Water”?

*“Als met water zelf, met de gedachte
spelen dat je ooit en eindelijk
zult weten wat het is.*

*Het is regen geweest, een rivier, een zee,
hier was het, hier heb ik het gezien
en zie ik water en weet niet wat het is”.*

*Je weet dat het er is, maar wat is het.
Het heeft in de regen gelegen, het is
meegenomen door de rivier, aangespoeld
door de zee, het is verdroogd, gerimpeld.*

*Is het ooit geschreven geweest en nu
water, of nooit.”
(Rutger Kopland.)*

Is een cantate van Bach een aantal gevarieerde geluidstrillingen? Is een schilderij van Vincent van Gogh een opeenstapeling van een aantal chemische stoffen met ieder een eigen kleur? Is een mens een combinatie van 70 procent water en een aantal merkwaardige koolstofverbindingen?

Of is er meer dan er is? Is er een beleven, dat niet in onze begrippen te vatten is? Is de werkelijkheid een geheim gebied voorbij al onze woorden, begrippen, constructen? Zij al onze begrippen geen pogingen om iets te “grijpen” uit die werkelijkheid, zoals je een stuk zee indamt: nuttig, daar niet van! Maar prompt geen zee meer en op de nieuwe dijk zie je toch weer, dat de eindeloze oceaan zich verder uitstrekt.

Want iedere indijking levert nieuwe vragen op. Zo betekende “atoom” ondeelbaar deeltje. Nou, dat hebben we geweten! Het lijkt dus meer respectvol om te spreken over “het geheim der dingen”? We mochten eens respectloos menen, dat wij de werkelijkheid echt dóór hebben. Maar dan kan die werkelijkheid ons aangename of onaangename verrassingen bezorgen. En wij zijn onze grote kracht kwijt: nieuwsgierigheid.

B) Werkelijkheid voorbij alle veelheid.

Onze begrippen “grijpen” een deeltje van de werkelijkheid, zonderen dat af van de rest, be-palen het – bakenen het af met paaltjes – en bezien het dan als een afzonderlijk object: objectief. Zo kunnen wij een onderdeel afzonderen, bestuderen, manipuleren, enz. En dat heeft ons een enorme hoeveelheid kennis en kunde opgeleverd. Toch ging in dit proces iets heel wezenlijks verloren: het besef van de samenhang van alles wat bestaat en leeft; de onherroepelijke onderlinge verbondenheid; de EENHEID. Mijn inademen is onderdeel van het uitademen van de bossen, mijn uitademen gaat naar die oorsprong terug; mijn lopen is pas mogelijk dank zij de aantrekkingskracht van de aarde; het leven op aarde kan niet bestaan zonder de zon; wij en alles wat bestaat en leeft zijn opgebouwd uit het stof van ooit opgebrande sterren; zonder hen zouden wij er niet zijn. Enz.

Mijn navel is het signaal van die totale verbondenheid: verbonden aan mijn ouders, hun ouders, hun voorgangers en voorgangers, tot aan het begin der tijden. Wat zou ik zijn zonder voedsel, zonder water, zonder lucht, zonder licht? Ik zou niet zijn. Zo op leven en dood verbonden ben ik met alles wat bestaat en leeft: onderdeel van een groots geheel. Want ook mijn doen en laten beïnvloedt de werkelijkheid weer. Mijn zien naar en handelen in de werkelijkheid kleurt en verandert de werkelijkheid die ik meen te zien. Ik ben geen objectieve buitenstaander. Het milieu is ons dat hardhandig aan het leren.

De ziel – het meest wezenlijke – van de werkelijkheid is de fundamentele eenheid vóór alle verdeeldheid. En ondanks al ons gevoel van zelfstandigheid en uniciteit – en die ervaringen zijn óók waar! – zijn wij in de eerste en voornaamste plaats onderdeel van een groots geheel: van de werkelijkheid.

Maar om die eenheid te beseffen moeten wij alweer onze woorden, onze begrippen, onze constructen voorbij. Moeten wij onze greep (be-grip) op de werkelijkheid wat loslaten en ons overgeven aan dat wat gegeven is. Moeten wij respectvol binnengaan in dat mysterie, dat wij de werkelijkheid noemen, wetende dat wij dat mysterie niet met onze kennis of macht kunnen omvatten. Niet grijpend, maar ontvangend. Niet wetend, maar open en leeg. We moeten onze sandalen uittrekken, want de plaats, waar wij dan staan, is heilig.

Zoals de vroeg gestorven schrijver Frans Kellendonk het ooit formuleerde:

“Ik begrijp steeds beter, waarom de Joden uit pure eerbied de heilige Naam van de Eeuwige nooit uitspreken. Ik voel die zelfde huiver, als ik het woord “werkelijkheid” hoor of lees”.

C)Werkelijkheid als geschenken.

“De gewenning is de doodsteek voor de verwondering”. Als je ademen, lopen, eten, drinken, enz. de “gewoonste zaak van de wereld” vindt, dan zijn alle wonderen de wereld uit. Als je de liefde van je geliefde vanzelfsprekend vindt, waarom zou je er dan nog langer dankbaar voor zijn? Zoals een middeleeuwse mysticus, Meister Eckhart o.p. rond 1315 in een preek zei: *“Al zeg je maar eenmaal in je leven van ganser harte: “Dank je wel”. Dat zal dan wel genoeg zijn”*.

Want daarmee besef je je ontvankelijkheid, je gedragen worden, jouw eigen zelf als onderdeel van een groots geheel, jouw kleinheid en grootsheid tegelijkertijd. Want jij bent de grootsheid, in de vorm van jouw kleinheid, zoals een golf de oceaan is in de vorm van een golf en een oceaan de golf is in de vorm van een oceaan. Jij bent die Ene, ook al is die Ene oneindig veel grootser dan jij. Jij bent: *“Ik mag er zijn”*.

Kan ik dat gebied voorbij onze woorden benaderen en betreden? Je zou het eens kunnen proberen, bij voorbeeld langs de verschillende wegen van stilte- en aandachts-meditaties. Maar zeker niet met opnieuw woorden en begrippen. 2000 jaar geleden al schreef de wijze Lao Tze: *“ Het TAO, dat ik beschrijf is niet het TAO dat ik beschrijven wil, maar ik kan niet anders”*.

En dan nog een vraag: kan ik *“dank je wel”* zeggen tegen die eenheid, die verbondenheid, die compassie, die – laten we het woord maar gebruiken – alomvattende liefde? Kan ik *“Gij”* zeggen tegen die/dat Ene? Ook dat zou je eens kunnen proberen en dan zien, wat het in je bewerkt. Zoals Gregorius van Nazianze reeds in 380 na Chr. stamelde:

*“ O, Gij, "Voorbij alle dingen"; hoe anders U noemen, Onnoembare, Gij?
Hoe kunnen woorden U loven, Gij, door geen woorden te noemen?
Hoe zullen gedachten U bereiken, Gij, door geen denken te bereiken?
Gij, Enige, Onuitsprekelijke, en elk woord komt van U.
Gij, Enige, Onkenbare, en alle kennis komt van U.
Al wie spreekt - Al wie verstomt - verheerlijke Uw Naam.
Al wat denkt, al wat niet denken kan, - verkondige Uw lof.*

*Verwachting overal en stil verlangen, alles reikhalst naar U,
alles bidt tot U, terwijl al wie Uw innerlijk geheim bevroedt,
een lied vol stilte zingt.*

*Voor U alleen blijft het al bestaan,
naar U hunkeren alle dingen,
Gij, aller doel en eindmeet, Gij alleen.*

.....

*O, Gij, "Voorbij alle dingen". Hoe anders U noemen,
Onnoembare, Gij?"*

(GREGORIUS VAN NAZIANZE: "Patrologia Graeca, S. Gregorii theol. carminum. Liber
1,
Theologica, blz. 507-508.
Vertaling: Ton van der Stap.)

Misschien is dat wel een van de mooie omschrijvingen van wat mystiek is; het is
een "LIED VOL STILTE". Maar wellicht moet je eerst een minnaar en een beminde
zijn om enigszins aan te voelen, wat daarmee bedoeld wordt.

=====

Leo Raph. A. de Jong o.p.
december 2017.

=====